

УДК 811.161.2'373.21

ЖІНОЧИЙ ІМЕННИК У МІКРОТОПОНІМІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ТА СХІДНИХ РАЙОНІВ ЛЬВІВЩИНИ

Наталія Яніцька

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови,
вул. Університетська, 1, 79001 Львів, Україна,
тел.: (80 322) 96-47-17*

Стаття присвячена аналізу мікротопонімних одиниць центральних та східних районів Львівщини, мотивованих жіночими іменами. Здійснено структурну класифікацію цих назв. Виявлено, що жіночий іменник у мікротопоніміконі представлений незначною кількістю одиниць, більшість із яких є розмовно-побутовими варіантами канонізованих християнських антропонімів грецького чи латинського походження.

Ключові слова: онім, мікротопонім, антропонім, варіант імені.

Мікротопонімія є унікальним лінгвістичним матеріалом, що існує лише в живому, народнорозмовному мовленні та в людській свідомості. Тому одним із найактуальніших завдань української ономастики сьогодні є тотальний збір мікротопонімних одиниць з усіх теренів України та фіксація й опис їх у лінгвістичних розвідках і лексикографічних працях. В українському мовознавстві є небагато праць, присвячених дослідженню національного мікротопонімікону. Більшість із них базується на аналізі назв дрібних географічних об'єктів та частин великих об'єктів певних мікротериторій. Мікротопоніми центральних та східних районів Львівської області ще не були об'єктом комплексного аналізу. Тому таке дослідження є важливим внеском у сучасну українську регіональну ономастику.

Для мікротопонімії центральних та східних районів Львівщини, як і для мікротопонімії загалом, характерним є превалювання відонімних одиниць над відапелятивними. При цьому найчисельнішими серед них є відантропонімні власні назви, тобто такі, що походять від імен, прізвищ чи прізвиськ людини. І це явище у мові не є випадковим. Воно зумовлене цілою низкою екстралінгвальних чинників. Домінантним серед них є той факт, що людина весь навколишній світ сприймає через себе, свою свідомість, своє буття у часі та просторі. Тому значна кількість мікротопонімних одиниць позначає у мовленні географічні об'єкти не просто як певні географічні точки, а як місця дії людини, її актуальний життєвий простір [2, с. 17], розташування якого також визначається через людину, стосовно людини. Відантропонімні мікротопоніми, таким чином, є засобом вербалізації двох концептів – “людина” та “простір” – і ще раз актуалізують, підкреслюють антропоцентричний характер організації мовної системи [3, с. 7]. Загалом останнім часом зростає увага саме до теми людського фактора в мові, розвивається антропологічна лінгвістика, що пропонує вивчати мову як субстанцію, в якій матеріально втілюється етнічна ментальність, свідомість людини, її сприйняття, відчуття, осмислення і оцінювання об'єктивної дійсності, її духовно-практична діяльність тощо. Тому, як відзначає Ю. Караулов, “не можна пізнати саму по собі мову, не виходячи за її межі, не звертаючись до її творця, носія, користувача – до людини, до конкретної мовної особистості” [1, с. 9].

Система відантропонічних мікротопоназв центральних та східних районів Львівщини має чітко маскулітний характер, тобто в ній переважають одиниці, мотивовані чоловічими іменами, прізвищами чи прізвиськами. Жіночий іменник у мікротопоніміці центральних та східних районів Львівщини представлений значно меншою кількістю одиниць. Це обумовлено роллю чоловіка як господаря, голови сім'ї, його первісно активною функцією в сільськогосподарському освоєнні простору, промисловій експлуатації земельних угідь і т. д. [2, с. 49].

Усі мікротопонімічні одиниці, елементами мотивувальної бази яких є жіночі імена, поділяємо на такі групи:

I. Однокомпонентні мікротопонімічні одиниці:

1) мікротопоніми, утворені шляхом трансонімізації:

Гануня (гора, с. Мильчиці, Гор.) < ім. *Гануня* (в. ім. Ганна чи рідше Анна [Тр., с. 121]).

Каська (ліс, с. Митулин, Зол.) < ім. *Каська* (в. ім. Катерина [Тр., с. 169]).

Полінка (поле, с. Голешів, Жид.) < ім. *Полінка* (в. ім. Поліна [Тр., с. 300]). За словами місцевих жителів, тут справді жила “полячка пані Поліна”. Хоча ймовірно є також мотивація цього мікротопоніма лексемою “поліно”, що номінує дровину [ЕСУМ, Т. IV, с. 492].

2) мікротопоніми-субстантиви, утворені морфолого-синтаксичним способом деривації:

Воленіна (криниця, с. Кореличі, Пер.) < присв. пр. Воленіна (< ім. *Воленя* (фонетичний в. ім. Олена) [Тр., с. 265]) + формант -ин(а).

Маринчи́не (поле, с. Залужжя, Гор.) < присв. пр. Маринчине (< ім. *Маринка* (пестливий в. ім. Марина [Тр., с. 211] чи Марія [Тр., с. 212]) + формант -ин(е)).

Мархвин (*Марфин*) (ліс, с. Татаринів, Гор.) < присв. пр. Мархвин (Марфин) (< ім. *Марфа* [Тр., с. 219]) + формант -ин).

II. Двокомпонентні мікротопонімічні одиниці:

1) локативно-посесивні мікротопоніми, що складаються з присвійного прикметника, мотивованого жіночим іменем, та іменника, що позначає географічний об'єкт (найчастіше це географічний термін):

Анелічиний Го́рбок (частина села, с. Крупсько, Мик.) < присв. пр. Анелічиний (< ім. *Анеліка* (в. ім. Анелія (Анелія) [Тр., с. 36]) + формант -ин(ий)) + ГТ “горбок”.

Волені́на Де́бер (яр, с. Кореличі, Пер.) < присв. пр. Воленіна (< ім. *Воленя* (див. *Воленіна*) + формант -ин(а)) + ГТ “дебер”, що позначає балку, узгір'я чи крутий бік гори, горба [ЕСУМ, Т. II, с. 20].

Гані́н Горб (горб, с. Жуличі, Зол.) < присв. пр. Ганін (< ім. *Гані* (в. ім. Ганна [Тр., с. 82]) + формант -ін) + ГТ “горб”.

Гандзи́на Доли́на (долина, с. Чемеринці, Пер.) < присв. пр. Гандзина (< ім. *Гандзя* (в. ім. Ганна [Тр., с. 82]) + формант -ин(а)) + ГТ “долина”.

Кате́ринина Го́ра (лука, с. Майдан-Гологірський, Зол.) < присв. пр. Катериніна (< ім. *Катерина* [Тр., с. 169]) + формант -ин(а)) + ГТ “гора”.

Магди́на Че́реши́ня (окреме дерево, с. Подорожнє, Жид.) < присв. пр. Магдина (< ім. *Магда* (в. ім. Магдаліна (Магдалена) [Тр., с. 204]) + формант -ин(а)) + дендролексема “черешня”.

Маланчи́ні Че́реши́ні (поле, с. Крупсько, Мик.) < присв. пр. Маланчині (< ім. *Маланка* (в. ім. Меланія (Мелана) [Тр., с. 223]) + формант -ин(і)) + дендролексема “черешні”.

Марти́на Доли́на (долина, с. Махнівці, Зол.) < присв. пр. Мартина (< ім. *Марта* [Тр., с. 217]) + формант -ин(а)) + ГТ “долина”.

Марці́на Го́ра (підвищення, с. Подорожнє, Жид.) < присв. пр. Марціна (< ім. *Марця* (в. ім. *Марія* [Тр., с. 213] чи *Марта* [Тр.: 217]) + формант -ин(а)) + ГТ “гора”.

Матрoнин Сад (сад, с. Соколівка, Жид.) < присв. пр. Матрoнин (< ім. *Матрoна* (в. ім. Мотрoна (Мотря) [Тр., с. 242]) + формант -ин) + ап. “сад”.

Настин Ліс (ліс, с. Черемхів, Жид.) < присв. пр. Настин (< ім. *Настя* (в. ім. Анастасія (Настасія) [Тр., с. 31]) + формант -ин) + ап. “ліс”.

Павлінчин Лісок (ліс, с. Оброшино, Пуст.) < присв. пр. Павлінчин (< ім. *Павлінка* (в. ім. Павлина [Тр., с. 278]) + формант -ин) + ап. “лісок”.

Параціна Вулиця (дорога, с. Буянів, Жид.) < присв. пр. Параціна (< ім. *Параця* (в. ім. Парасковія (Параскева чи Параска) [Тр., с. 287]) + формант -ин(а)) + ап. “вулиця”.

Хіміна Долина (урочище, с. Стільсько, Мик.) < присв. пр. Хіміна (< ім. *Хіма* (в. ім. Юхимія (Юхима, Юхимина чи Єфимія) [Тр., с. 411]) + ГТ “долина”.

Юстинчина Дебер (байрак, с. Корелічі, Пер.) < присв. пр. Юстинчина (< ім. *Юстинка* (в. ім. Юстина (Устина) [Тр., с. 370-371]) + ГТ “дебер” (див. *Воленіна Дебер*).

2) прийменникові конструкції з жіночим іменем в Р. чи О. в.:

*До Юльки*¹ (стежка, с. Митулин, Зол.) < до + ім. *Юлька* в Р. в. (в. ім. Юлія (Юліна) [Тр., с. 408]).

За Євдо́нев (поле, с. Якторів, Зол.) < за + ім. *Євдоня* в О. в. (в. ім. Євдокія, Вівдя, Докія чи Явдоха [Тр., с. 121]).

За Марухо́в (лука, с. Розвадів, Мик.) < за + ім. *Маруха* в О. в. (зневажливий в. ім. Марія [Тр., с. 213]).

За Ро́мков (поле, с. Поляни, Зол.) < за + ім. *Ромка* в О. в. (в. ім. Романія (Романа) [Тр., с. 316]).

За Ю́зев (поле, с. Повітно, Гор.) < за + ім. *Юзі* в О. в. (в. ім. Юзефа [Тр., с. 406]).

Коло́ Альбі́ни (частина села, с. Сокільники, Пуст.) < коло + ім. *Альбіна* в Р. в. [Тр., с. 27].

Коло́ Васи́ліни (рів, с. Новоселище, Зол.) < коло + ім. *Василіна* в Р. в. [Тр., с. 59].

Коло́ Галькі́ (поворот, с. Жуличі, Зол.) < коло + ім. *Галька* в Р. в. (в. ім. Галина [Тр., с. 80]).

*Коло́ Ге́нки*¹ (вигін, с. Семенівка, Пуст.) < коло + ім. *Генка* (в. ім. Євгенія (Євгена, Ївга чи Югіна) [Тр., с. 119]).

Коло́ Діа́ни (кафе, с. Семенівка, Пуст.) < коло + ім. *Діана* в Р. в. [Тр., с. 105].

Коло́ Кля́вди (сіножать, с. Вербіж, Мик.) < коло + ім. *Клявда* в Р. в. (в. ім. Клавдія [Тр., с. 176-177]).

Коло́ Матрoнкі́ (міст, с. Волощина, Пер.) < коло + ім. *Матрoнка* (в. ім. Мотрoна (Мотря) (див. *Матрoнин Сад*)).

*Коло́ Мі́льки*¹ (берег, с. Митулин, Зол.) < коло + ім. *Мілька* в Р. в. (в. ім. Емілія [Тр., с. 116]).

Коло́ Руські́ (пасовище, х. Кульби, Зол.) < коло + ім. *Руська* в Р. в. (в. ім. Розалія (Рузалія) [Тр., с. 314]).

Коло́ Та́ми (пасовище, с. Верин, Мик.) < коло + ім. *Тама* в Р. в. (в. ім. Тамара [Тр., с. 354] чи Таміла (Томіла) [Тр., с. 355]).

Коло́ Те́клі (частина села, с. Сихів, Стр.) < коло + ім. *Текля* в Р. в. [Тр., с. 356].

Коло́ Те́кльoнькі́ (хрест, с. Майдан-Гологірський, Зол.) < коло + ім. *Теклюнька* в Р. в. (в. ім. Текля [Тр., с. 356]).

III. Трикомпонентні мікротопонімні одиниці:

1) мікротопоніми, що мають таку структуру: прийменник + прізвище чи присвійний прикметник, мотивований іменем, прізвищем або прізвиськом чоловіка + жіноче ім'я в Р. в. (більшість таких мікротопоназв мають андроцентричний характер):

До Касуні Процьової (стежка, с. Якторів, Зол.) < до + ім. *Касуня* (в. ім. Катерина (див. *Кате^нринина Гора*)) в Р. в. + присв. пр. Процьова, мотивований прізви. Проць [Ред II, с. 866], в Р. в.

Коло^у Адельки^і Гук^ової (вулиця, с. Сокільники, Пуст.) < коло + ім. *Аделька* (в. ім. Аделаїда (Аделіна) чи Аделія (Адель) [Тр., с. 24]) в Р. в. + присв. пр. Гукова, мотивований прізви. Гук [ТД], в Р. в.

Коло^у Байдалової Марині (частина села, с. Чемеринці, Пер.) < коло + присв. пр. Байдалова, мотивований прізви. Байдала [Ред I, с. 23], в Р. в. + ім. *Мариня* (в. ім. Марина [Тр., с. 211] чи *Марія* [Тр., с. 212]) в Р. в.

Коло^у Гринькової Минки^і (гірка, с. Сасів, Зол.) < коло + присв. пр. Гринькова, мотивований ім. чи прізви. Гриньків чи Гринько [Ред I, с. 250, Тр., с. 94], в Р. в. + ім. *Минка* в Р. в.

Коло^у Вовкової Зоськи^і (частина вулиці, с. Чемеринці, Пер.) < коло + присв. пр. Вовкова, мотивований прізви. Вовк [Ред I, с. 159], в Р. в. + ім. *Зоська* (в. ім. Софія [Тр., с. 344]) в Р. в.

Коло^у Забавчукової Мариськи^і (с. Тужанівці, Мик.) < коло + присв. пр. Забавчукова, мотивований прізви. Забавчук [Ред I, с. 370], в Р. в. + ім. *Мариська* (в. ім. Марина чи *Марія* (див. *Коло^у Байдалової Марині*)) в Р. в.

2) локативно-посесивні мікротопоніми, що складаються з іменника, який називає географічний об'єкт, жіночого імені в Р. в. та присвійного прикметника андроцентричного характеру, мотивованого іменем, прізвиськом чи прізвищем чоловіка:

Ліпа Стефки^і Юсикової (окреме дерево, с. Ямпіль, Пуст.) < дендролексема “ліпа” + ім. *Стефка* (в. ім. Степаніда (Стефаніда) [Тр., с. 350] чи *Степанія* (Стефанія) [Тр., с. 351]) в Р. в. + присв. пр. Юсикова, мотивований ім. Юсик [Тр., с. 161], в Р. в.

3) номінативно-прийменникові конструкції (мікротопоніми, що складаються з іменника, який називає географічний об'єкт, прийменника та жіночого імені в Р. в.):

Кладка Коло^у Параньки^і (кладка, с. Смереківка, Пер.) < ап. “кладка” + коло + ім. *Паранька* (в. ім. Парасковія (Параскева чи Параска) [Тр., с. 287]) в Р. в.

Міст Коло^у Мільки^і (міст, с. Дусанів, Пер.) < ап. “міст” + коло + ім. *Мілька* (див. *Коло^у Мільки^і*).

Хрест Коло^у Павлінци (хрест, с. Словіта, Зол.) < ап. “хрест” + коло + ім. *Павліncia* (див. *Павліччин Лісок*) в Р. в.

Зрідка трапляються складніші мікротопонімні одиниці, що містять дві прийменникові словоформи:

Хрест Біля Марини з Города (хрест, с. Ямпіль, Пуст.) < ап. “хрест + біля + ім. *Марина* (див. *Маринчи^не*) в Р. в. + з + ап. “город”, що є застарілою розмовною номінацією міста [ЕСУМ, Т. I, с. 570].

Проаналізований матеріал засвідчив, що мікротопонімія є тим народнорозмовним живим матеріалом, у якому відображено насамперед не офіційні іменування осіб, а їхні розмовно-побутові варіанти. Будучи невід'ємною частиною певного територіально окресленого діалектного утворення, мікротопонімія засвідчує у своїй системі ті антропонімні одиниці, які найбільш придатні для комунікативної діяльності, для щоденного використання в живому мовленні. При цьому окремі жіночі імена у мікротопоніміконі центральних та східних районів Львівщини актуалізуються в більш, ніж одному розмовному варіанті (варіювання документальної форми імені у мікротопоніміконі не засвідчено), що підтверджує цінність мікротопонімії як джерела вивчення регіональних особливостей особових імен. Наприклад, *Ганна* → *Гануня*, *Ганя*, *Гандзя*; *Катерина* → *Касуні*, *Касюнька*, *Каська*; *Марія* → *Маринка*, *Мариня*, *Мариська* (ці ж варіанти, ймовірно,

є похідними від імені Марина), *Маруха, Минка*; Павлина → *Павлінка, Павліниця*; Парасковія (Параскева, Параска) → *Паранька, Параця*.

Більша частина “жіночих” антропонімів, на базі яких утворилися проаналізовані мікротопонімні одиниці, є розмовно-побутовими варіантами канонізованих християнських імен, тобто узаконених християнською церквою (*Галька, Ганка, Генка, Євдоня, Зоська, Касуні, Юлька, Юстинка* та ін.), що утворилися за допомогою різних способів деривації (суфіксального (*Гануня*), усічення (*Тама*), усічено-суфіксального (*Каська, Ромка*) і т. д.).

Отож у місцевому мовленні жителів центральних та східних районів Львівщини засвідчено мікротопоназви, мотивовані жіночими іменами, різної структури. Серед них виділяємо три основні групи: однокомпонентні (*Гануня*), двокомпонентні (*Кате^рринина Го^рра, За Ромков*) та трикомпонентні (*Коло^в Байдалової Марині, Ліпа Сте^фкя^і Юсі^вкової, Міст Коло^в Мільки^і*) мікротопонімні одиниці. Аналіз мікротопонімів, компонентами мотивувальної бази яких є жіночі імена, підкреслив необхідність розгляду цих назв не просто як елементів ономастикону, а як одиниць, що імпліцитно репрезентують етнічний, соціальний, гендерний, особистісний та ін. аспекти буття певної національної спільноти.

1. *Богус З. А.* Соматизмы в разносистемных языках: семантико-словообразовательный и лингвокультурологический аспекты: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Майкоп, 2006.
2. *Климкова Л. А.* Нижегородская микротопонимия в языковой картине мира: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. М., 2008.
3. *Шербак А. С.* Когнитивные основы региональной ономастики: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Тамбов, 2008.

Джерела та їх скорочення

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: У 7 т. К., 1982-2003. – Т. 1-5; Ред І – Редько Ю. Словник сучасних українських прізвищ: У 2 т. – Львів, 2007. – Т. I: А – М; Ред II – Редько Ю. Словник сучасних українських прізвищ: У 2 т. – Львів, 2007. – Т. II: Н – Я; ТД – Телефонний довідник Львова. – Доступно з: <http://www.nomer.org/livov/>; Тр. – Трійняк І. І. Словник українських імен / Відп. ред. І. М. Железняк. – К., 2005.

Скорочення

а) назви адміністративних одиниць:

Гор. – Городецький район; Жид. – Жидачівський район; Зол. – Золочівський район; Мик. – Миколаївський район; Пер. – Перемишлянський район; Пуст. – Пустомитівський район; Стр. – Стрийський район.

б) інші скорочення:

ап. – апелятив; ГТ – географічний термін; ім. – ім’я; О. в. – орудний відмінок; присв. пр. – присвійний прикметник; прізви. – прізвище; Р. в. – родовий відмінок.

THE WOMEN’S NAMES IN THE MICROTOPYNYMIC OF THE CENTRAL AND EASTERN DISTRICTS OF L’VIV REGION

Natalya Yanitska

*Ivan Franko National University of Lviv,
The Ukrainian-language department,
1, Universytets'ka Str., 79001 Lviv, Ukraine,
phone: (80 322) 96-47-17*

The article is devoted to study of the microtoponyms of the central and eastern districts of L’viv Region motivated by women’s names. Main groups of these proper names have been

determined. It is stated that mainly variants of the christian women's names of the Greek or Latin origin constitute the list of the microtoponyms of the central and eastern districts of L'viv Region

Key words: onym, microtoponym, anthroponym, name variant.

ЖЕНСКИЙ ИМЕННИК В МИКРОТОПОНИМИИ ЦЕНТРАЛЬНЫХ И ВОСТОЧНЫХ РАЙОНОВ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Наталья Яницкая

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра украинского языка,
ул. Университетская, 1, 79001 Львов, Украина,
тел.: (80 322) 96-47-17*

Статья посвящена анализу микротопонимных единиц центральных и восточных районов Львовской области, мотивированных женскими именами. Осуществлена структурная классификация этих названий. Обнаружено, что женские имена в микротопонимике центральных и восточных районов Львовской области представлены незначительным количеством единиц, большинство из которых является разговорно-бытовыми вариантами канонизированных христианских антропонимов греческого или латинского происхождения.

Ключевые слова: оним, микротопоним, антропоним, вариант имени.

Стаття надійшла до редколегії 2. 11. 2009

Прийнята до друку 20. 01. 2010